

AZ ÉLŐFAKÉSZLET PÉNZBELI ÉRTÉKELÉSE

DR. MÁRKUS LÁSZLÓ

A fatermesztés ökonómiájának egyik fontos részterülete az élőfakészlet pénzbeli értékének megállapítása. A hazai adottságokhoz alkalmazkodó módszer rendelkezésre áll. Az ismételt kísérleti értébecslések olyan eredményeket produkáltak, amelyekből arra lehet következtetni, hogy a különböző célú és szintű élőfakészlet-értékelés a gyakorlatban is bevezethető.

Az erdészeti gazdaságtan egyik fontos részterülete a fatermesztés ökonómiája, amelynek keretében mód van az élőfakészlet pénzbeli értékelésének és értékváltozásának vizsgálatára is. Az Erdészeti Tudományos Intézet több ilyen felmérést is készített már. A továbbiakban az élőfakészlet pénzbeli értékelésében elért újabb eredményekről adunk rövid tájékoztatást. Megjegyezni kívánjuk, hogy hazai viszonylatban ez az első, az összes élőfakészletre kiterjedő értébecslés. A korábbi értékelésekkor csak az állami erdőgazdaságokra végeztünk részletes becslést, az egyéb szektorokra csak globális becslés történt.

Az értékelés eredményei

Az Erdőrendezési Szolgálat által rendelkezésünkre bocsátott adatok szektorok szerinti bontásban is megadták az értékeléshez szükséges alapadatokat. Ez lehetővé tette, hogy az összes erdő, az állami erdőgazdasági vállalatok és a termelészövetkezetek élőfakészletének értékét kidolgozzuk (1. táblázat).

Eszerint a közel másfél millió hektár erdőterületen levő 257 millió bruttó köbméter élőfakészlet értéke 141 milliárd Ft. Az állami erdőgazdaságok az élőfakészlet 69,1⁰/₀-át mondhatják magukénak, a termelészövetkezetek pedig 21,3⁰/₀-át. Az összes élőfakészlet értékének 72,1⁰/₀-a azaz 101,7 milliárd forint az állami erdőgazdaságok, 18,6⁰/₀-a azaz 26,3 milliárd forint a termelészövetkezetek használatában, illetve tulajdonában van. A fajlagos értékek alakulása pedig a következő: az állami erdőgazdaságokban a legnagyobb az 1 ha erdő értéke 113,3 eFt/ha, lényegesen kisebb a termelészövetkezetekben, 64,6 eFt/ha, amit a fafajösszetétel, a korosztály-megoszlás és az állományminőség különbsége magyaráz meg. Az élőfa fajlagos értéke az állami erdőgazdaságokban

1. táblázat

Az értékelés összevont eredményei

		Állami erdőgazd.	TSz	Összes
Terület	ezer ha	897,7	407,3	1469,6
Előfakészlet	millió m ³	177,7	54,7	257,3
Erték össz.	milliárd Ft	101,7	26,3	141,1
fajlagos	eFt/ha	113,3	64,6	96,—
	Ft/m ³	571,—	479,—	548,—

Az élőfakészletünk fafajonként és érték szerinti megoszlása

Fafaj	Összes		Állami Eg.		TSz	
	Fatömeg	Érték	Fatömeg %	Érték	Fatömeg	Érték
Tölgy	27,2	38,3	30,7	41,5	19,6	31,2
Bükk	12,9	15,2	15,0	17,1	6,4	8,2
Akác	13,2	5,3	8,0	3,1	30,3	13,5
Cser	14,2	5,9	15,3	6,1	10,3	4,8
Gyertyán	6,6	3,1	7,1	3,2	5,4	2,5
Egyéb kemény	3,3	3,4	3,3	3,3	2,8	3,1
N. nyár	4,7	5,2	2,8	2,9	8,4	11,2
Egyéb lágy	6,1	6,4	4,6	4,7	8,8	10,8
Fenyő	11,8	17,2	13,2	18,1	8,0	14,7
	100	100	100	100	100	100

571, a termelőszövetkezetekben 479 Ft/m³, átlagosan pedig 548 Ft/m³. Az élőfakészlet értékének 53,2⁰/₀-a jó, 42,2⁰/₀-a a közepes, és 4,6¹/₀-a a gyenge fatermőképességű csoportba tartozik.

A 2. táblázat értékeit elemezve megállapítható, hogy az élőfakészletünk értékének több mint egyharmada (38,3³/₀) a tölgyekből adódik. Jelentős még a bükk (15,2⁰/₀) és a fenyők (17,2⁰/₀) aránya is. Az állami erdőgazdaságok az országos átlagnál valamivel magasabb arányokkal szerepelnek. Jelentősen más a kép a termelőszövetkezetekben. Itt is ugyan a tölgy van elől (31,2⁰/₀), utána a fenyők (főleg erdeifenyő) következnek (14,7⁰/₀), közel ilyen aránnyal van képviselve az akác (13,5⁰/₀), megemlíthető még a nemes nyár is (11,2⁰/₀).

Jellemző információkat kapunk, ha az egyes fajok fatömeg- és értékarányát együttesen vizsgáljuk. A tölgnél, a bükknél, a nemesnyáraknál, a fenyőknél az értékarány jelentősen meghaladja a fatömeg szerinti arányt. Ez azt jelenti, hogy értékes fafajjal állunk szemben. Akácnál, csernél, gyertyánál fordított a helyzet. Ezeknél a fajoknál a fatömeg aránya nagyobb, azaz a nagyobb fatömeg kisebb értéket tud csak adni.

Az elvégzett értékelések azt is lehetővé tették, hogy az élőfakészlet fajok, korosztályok szerinti értékváltozását is megismerjük. A 3. táblázatból kiviláglik, hogy az idősebb állományok viszonylagosan is nagyobb értéket képviselnek, mint a fiatalabbak. Idős korban a fatömeg kisebbedése miatt az értékarány is kisebb lesz. A fatermesztés időtartama, az erdősitések volumene jelentősen befolyásolja az értékarányok alakulását. A tölgnél a 40 évesnél fiatalabb állományok az összes tölgy értékének 15,4⁰/₀-át teszik ki. Ugyanakkor a lényegesen rövidebb vágásérettségű akác 92,7⁰/₀-ot, a nemesnyár pedig 78,7

A leggyakoribb fajok korosztály szerinti százalékos értékaránya

Korosztály, év	Fafaj						
	T	A	Cs	Gy	NNy	F	Össz.
1—20	5,3	30,1	10,0	6,3	20,5	19,9	12,8
21—40	10,1	62,6	17,2	21,4	57,7	32,1	20,5
41—60	23,9	7,0	29,1	35,3	19,9	21,4	21,1
61—80	35,9	0,3	30,1	25,1	1,9	18,2	24,9
81—100	12,0		11,2	9,4		7,3	12,4
101—	12,8		2,4	2,5		1,1	8,3
	100	100	100	100	100	100	100

Az összes élőfakészlet legfontosabb fafajaira vonatkozó fajlagos értékek

Korosztály év	Élőfakészlet értéke ezer Ft/ha						
	T	B	A	Cs	Gy	nNy	F
1—10	37,7	37,7	16,0	34,8	32,3	32,0	37,0
11—20	50,2	49,4	23,1	40,2	35,9	55,8	48,8
21—30	55,5	56,3	30,0	43,9	37,3	113,1	116,0
31—40	85,4	68,7	36,4	38,7	34,7	170,4	204,5
41—60	160,1	132,5	43,4	42,3	40,7		283,0
61—80	258,1	241,4		54,8	50,9		375,6
81—	203,9	371,2		65,1	65,1		462,6

$\frac{1}{10}$ -ot ér el a 40. év végével. Az utolsó évtizedek fenyvesítése is jól megmutatkozik (52 $\frac{0}{10}$) az értékarányban is.

A táblázatban ugyan feltüntetettünk valamennyi fafajra vonatkozó együttes értékarányokat is, de ez az előzőekben tárgyaltak miatt félrevezető képet ad, mert pl. a 21—40 éves korosztályban a fiatal, lassan növekvő keményfák és a vágásérett nemesnyárasok, akácok értéke egy kategóriában szerepel.

Kidolgoztuk valamennyi fafajra a tényleges korérték változásokat is (4. táblázat). A fajlagos értékek az összes erdőre és a legfontosabb fajokra vonatkoztatva a következők:

tölgy	159,0 eFt/ha	772 Ft/m ³
bükk	215,8 eFt/ha	647 Ft/m ³
akác	27,9 eFt/ha	219 Ft/m ³
cser	46,8 eFt/ha	227 Ft/m ³
gyertyán	43,0 eFt/ha	255 Ft/m ³
nemesnyár	60,7 eFt/ha	607 Ft/m ³
fenyők	116,0 eFt/ha	802 Ft/m ³

A fajlagos értéket a korosztályszerkezettel szorosan összefüggő élőfakészlet jelentősen befolyásolja.

A gyakorlati felhasználás

Az erdők élőfakészlete értékének ismerete különböző szinten és célokból szükséges. Az élőfakészlet része a nemzeti vagyonnak. Elsőrendű érdek, hogy kellően differenciált kiszámítása megtörténjen és folyamatosan vezessék. Az erdőgazdálkodó vállalatoknak az élőfakészlet a legnagyobb vagyona. A gazdálkodás eredményességének elbírálásakor, elemzésekor nem lehet nélkülözni az élőfakészlet értékváltozásának ismeretét.

Az élőfakészlet-érték alakulását vállalati szinten elemezni lehet

- az egyes tervidőszakokra (pl. 5 éves terv),
- erdőterv érvényességi időszakokra (10 év),
- éves viszonylatra.

Ma már lehetőség van arra, hogy akár évenként is megállapíthassuk és az erdőgazdasági mérlegben feltüntessük az élőfakészlet értékét. Ez legegyszerűbben úgy volna megoldható, hogy az élőfakészlet értéket a vállalatok vagyonmérlegében elkülönítetten mutatnánk ki. Az erdőgazdaságok mérlegbeszámolójának „I. Mérleg” táblázatában az „eszköz” oldalon az összes eszközérték után egy külön sor következne, amelyben az élőfakészlet értéke volna. Természetesen az élőfakészlet értéket a mérleg „forrás” oldalán is ki kellene mutatni.